

Zija Dizdarević*

Izbori u Bosni i Hercegovini 2014: ko je za, a ko protiv jačanja države

Sadržaj

1. Uvod
2. Stranačka opredjeljenja
 - 2.1. Stranka demokratske akcije
 - 2.2. Savez za bolju budućnost
 - 2.3. Stranka za BiH
 - 2.4. Bosanska patriotska stranka – Sefer Halilović
 - 2.5. Stranka demokratske aktivnosti
 - 2.6. Socijaldemokratska partija
 - 2.7. Demokratska fronta
 - 2.8. Hrvatska demokratska zajednica BiH
 - 2.9. Hrvatska demokratska zajednica 1990
 - 2.10. Narodna stranka Radom za boljitak
 - 2.11. Savez nezavisnih socijaldemokrata
 - 2.12. Demokratski narodni savez
 - 2.13. Srpska demokratska stranka
 - 2.14. Partija demokratskog progresa
 - 2.15. Narodni demokratski pokret
 - 2.16. Savez za promjene
 - 2.17. Domovina
 - 2.18. Zajednička izjava stranaka bliskih Evropskoj narodnoj stranci iz Bosne i Hercegovine o evropskim vrijednostima, identitetu, socijalno-tržišnoj privredi i pravnoj državi
3. Od negacije BiH do zahtjeva za povratak Republike
 - 3.1. Za Dejtonsku BiH
 - 3.2. Za (kon)federalnu BiH
 - 3.3. Za disoluciju BiH
 - 3.4. Za Republiku BiH
 - 3.5. Ustavne reforme
4. Odnos prema državnim institucijama
 - 4.1. Parlamentarna skupština
 - 4.2. Predsjedništvo
 - 4.3. Vijeće ministara
 - 4.4. Pravosudni organi

* Autor je diplomirani pravnik, novinar i publicista.

4.5. Ostale institucije BiH

5. Zaključak

1. Uvod

Pregled tematizuje odnos političkih stranaka prema državi Bosni i Hercegovini i njenim institucijama, sa stanovišta njihovog jačanja ili slabljenja. Obuhvaćene su sve stranke i koalicije koje su bile i koje su sada zastupljene u Parlamentarnoj skupštini i Predsjedništvu Bosne i Hercegovine.

Za prezentaciju stavova stranaka i koalicija korišteni su izvodi iz njihovih izbornih platformi i drugih programskih dokumenata, kao i izjave stranačkih čelnika i predstavnika u toku predizborne kampanje. U analizu je uvrštena i „Zajednička izjava stranaka bliskih Evropskoj narodnoj (pučkoj) stranci iz Bosne i Hercegovine“, koju je potpisalo pet parlamentarnih stranaka iz oba entiteta.

Najprije su predstavljena opredjeljenja stranaka, potom je sistematizovan odnos prema državi generalno, zatim, prema pojedinim državnim institucijama. U zaključku je dato autorovo završno mišljenje.

2. Stranačka opredjeljenja

Monitoringom su obuhvaćena opredjeljenja 17 stranaka i koalicija. Tu je i izvod iz zajedničke izjave pet stranaka koje teže članstvu u Evropsku narodnu (pučku) stranku, a koji se tiče tematike ove analize.

2.1. Stranka demokratske akcije

Stranka demokratske akcije u preambuli Izborne platforme naglašava trajno opredjeljenje „za suverenu i cjelovitu Bosnu i Hercegovinu, pravnu i demokratsku državu ravnopravnih naroda i građana“. Prvo poglavlje platforme „Pravna i demokratska, politički stabilna i efikasna država“, uz ostalo, govori o reformi Ustava BiH, Federacije BiH i pravosuđa, o rješavanju pitanja državne imovine i upravi „u službi građana“.¹

U uvodu prvog poglavlja je istaknuto: „Naš primarni i dugoročni cilj je usvajanje Ustava, kojim bi Bosna i Hercegovina bila definirana kao demokratska, regionalizirana, pravna i socijalna država pod nazivom Republika Bosna i Hercegovina sa tri nivoa vlasti: državni, regionalni i lokalni i sa gradom Sarajevom koji je politički, administrativni, kulturni i ekonomski centar Bosne i Hercegovine.“² U dijelu „Reforma postojećeg ustava“ navodi se da će biti podržane reforme „koje su u interesu građana Bosne i Hercegovine i koje vode jačanju funkcionalne državne strukture“, uz stav: „Nećemo prihvatiti bilo kakve podjele, crtanje karata i formiranje entiteta s etničkom dominacijom. Sva buduća rješenja moraju zadovoljiti princip pune

¹ <http://sda.ba/home/uploads/2014/08/Izborna-platforma-SDA-za-opće-izbore-2014.pdf> (očitanje 15. 09. 2014), s. 5.

² *Ibid*, s. 7.

ravnopravnosti naroda i građana u svakom dijelu Bosne i Hercegovine“. I dalje: “U prvoj fazi ustavnih reformi podržat ćemo amandmanske promjene postojećeg Ustava Bosne i Hercegovine, koje osiguravaju:

- Usklađivanje Ustava sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda i dodatnim protokolima, te uspostavljanje Vrhovnog suda kao institucije koja će garantirati jednake standarde za sve građane;
- Jačanje nadležnosti države u onim segmentima koji su uvjet za priključenje Bosne i Hercegovine NATO-u i Evropskoj uniji;
- Efikasnije funkcionisanje institucija Bosne i Hercegovine i eliminisanje blokade u njihovom odlučivanju.

Smatramo da je u procesu ustavnih reformi nužna pomoć Venecijanske komisije i sličnih međunarodnih pravnih institucija, te prijatelja u međunarodnoj zajednici. Prije promjene mandata OHR-a neophodno je izvršiti reformu Ustava, koja će Bosni i Hercegovini omogućiti funkcionisanje bez prisustva Ureda visokog predstavnika.“³

U tački pod naslovom „Rješavanje pitanja društvene imovine“, piše: „Za regulisanje pitanja državne imovine isključivo su nadležne institucije BiH i državna imovina se može i mora riješiti na principima uvažavanja državnosti, suvereniteta i teritorijalnog integriteta BiH“, te „Insistiramo na punoj implementaciji presude Ustavnog suda BiH o državnoj imovini i hitnom knjiženju državne imovine, kao i perspektivne vojne imovine na državu Bosnu i Hercegovinu“.⁴

U dijelu pod naslovom „Uprava u službi građana“, navedeno je: „Naš cilj je država u funkciji općeg dobra, a odgovorna i efikasna administracija u službi građana. Smatrajući da je neophodan nastavak reformi, kako bi javna uprava mogla još brže i kvalitetnije pružati usluge građanima i privrednim subjektima, podržat ćemo:

- dovršenje reforme javne uprave u BiH kako je predviđeno strateškim dokumentima (Strategija reforme javne uprave, SIGMA prioriteti u BiH do 2020, Državna strategija razvoja BiH i dr.);
- javno-privatno partnerstvo kao model poslovanja između javne uprave s jedne strane, i građana i poslovnih subjekata s druge, a u cilju rasterećenja budžeta.“⁵

U tački „Reforma pravosuđa“, SDA ističe: „Podržavamo aktivnosti na strukturalnom dijalogu u pravosuđu i provođenje reformi pravosuđa u BiH, u skladu s međunarodnim i EU standardima koje, između ostalog, trebaju osigurati:

- nezavisnost pravosuđa i usklađenost zakona i sudske prakse u BiH;
- formiranje Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine;
- unapređenje efikasnosti i efektivnosti u privrednim i upravnim sporovima.“⁶

³ *Ibid.*

⁴ *Ibid.*, s. 8.

⁵ *Ibid.*

⁶ *Ibid.*

Na predizbornom skupu na Ilidži, zamjenik predsjednika SDA i kandidat za člana Predsjedništva BiH Bakir Izetbegović naglasio je da će se SDA fokusirati na očuvanje teritorijalnog integriteta BiH, jačanje države i ekonomski razvoj BiH, rekavši, uz ostalo: „Ne mogu oni podijeliti BiH, niti praviti treći entitet.“⁷ Tokom konferencije za štampu članova KO SDA Bosanskoposavskog kantona, uz ostalo, je poručeno: „Odlučno ćemo sprečavati da se policija i tužilaštvo stave pod političku kontrolu i uticaj, posebno u postupcima imenovanja i razrješenja.“⁸ Izetbegović je dao predizborni intervju za portal Klix a prenesen je i na njegovom sajtu⁹. Na pitanje s kim bi volio saradivati u državnom Predsjedništvu, Izetbegović je odgovorio: „Zemlji je potreban garnitura lidera koja će imati snage da se izvuče iz začaranog kruga međunacionalnog nepovjerenja, međusobnog prepucavanja i populističkog dodvoravanja samo jednoj glasačkoj populaciji. Treba nam set lidera koji će raditi za cijelu naciju, cijelu BiH. Nadam se da će sva tri buduća člana Predsjedništva BiH biti dio te grupe. Personalno neću nikog preferirati, jer to može biti kontraproduktivno.“¹⁰

2.2. Savez za bolju budućnost

U dokumentu „Politika SBB-a“ i dijelu s nazivom „Politička pozicija, ciljevi i načela stoji da se SBB „zalaže za očuvanje teritorijalnog integriteta i nezavisnosti BiH, kao nedjeljive države u kojoj su narodi BiH – Bošnjaci, Srbi, Hrvati – ravnopravni i konstitutivni na cijeloj teritoriji države“.¹¹ Dakle, ne govori se i o ravnopravnosti i konstitutivnosti građana već samo naroda. Dalje, SBB se zalaže za punopravno uključivanje BiH u Evropsku uniju i NATO i, uz ostalo, za punu nezavisnost sudstva.¹² U poglavlju „Odgovornost bh. političara i uloga međunarodne zajednice“ se kaže: „Da bi se stvorile pretpostavke za zatvaranje Ureda visokog predstavnika (OHR), neophodno je u cjelosti provesti Dejtonski sporazum i omogućiti da institucije BiH funkcioniraju bez prisustva OHR-a, te da nakon prilagođavanja ustavnog sistema bude onemogućen svaki vid blokade kada ovlasti OHR-a budu prenesene na bosanskohercegovačke institucije“.¹³ Učestvujući u predizbornoj emisiji BHT 1,¹⁴ Radončić je kazao da promjene Ustava BiH treba vršiti kroz proces priključenja Evropskoj uniji u demokratskoj atmosferi i uz toleranciju.

2.3. Stranka za BiH

Izborna platforma SBiH¹⁵ u prvoj tački „Puni državni suverenitet“ bavi se državnim uređenjem: „Stranka za BiH u osnovi svog programa ima borbu za Bosnu i Hercegovinu koja će imati puni kapacitet suverene demokratske države republikanskog uređenja, koja će na svakom dijelu svoje teritorije u jednakoj mjeri pripadati svim njenim građanima. Koji će tu svi uživati jednak status u

⁷ *Oslobođenje*, 03. i 04. 10. 2014, „Nema podjele BiH ni trećeg entiteta“, s. 8.

⁸ *Oslobođenje*, 06. 10. 2014, „SDA: spriječiti zloupotrebe“, s. 6.

⁹ <http://www.bakirizetbegovic.ba/novost/9913/nema-razloga-za-vucicevu> (očitanje 05. 11. 2014).

¹⁰ *Ibid.*, s. 3.

¹¹ <http://www.sbb.ba/politika-sbb> (očitanje 08. 10. 2014), s.1.

¹² *Ibid.*

¹³ *Ibid.*

¹⁴ BHT, 18. 10. 2014, 20.00-21.00 h.

¹⁵ <http://www.zabih.ba/downloads/izbornap.pdf> (očitanje 02. 10. 2014).

smislu prava, sloboda, interesa i obaveza - bez obzira na njihov spol, mjesto stanovanja, političko i drugo mišljenje, te društveni i imovinski status (...). Republikanski oblik državnog uređenja u Bosni i Hercegovini za koji se bori Stranka za BiH se neće moći mijenjati putem amandmana na Ustav. Da bi osigurala vlastiti opstanak kao suverena država, Bosna i Hercegovina mora biti *res publica* – zemlja svih i zemlja za sve¹⁶.

U drugoj tački „Puna konstitutivnost građana“ određeno je: „U Bosni i Hercegovini za koju se bori Stranka za BIH, puni suverenitet pripadaće svim građanima Bosne i Hercegovine i neće moći biti podijeljen i prenesen na bilo koje parcijalne kolektivne entitete, bez obzira da li su zasnovani na etničkoj ili vjerskoj pripadnosti, ili stvoreni na drugoj osnovi“¹⁷.

U tački 7, „Regionalna autonomija“: „Prema jedinstvenoj viziji Stranke za BiH, država će priznavati i promovirati regionalnu i lokalnu autonomiju, decentralizaciju državnih službi, i zakonodavne principe i metode koji ispunjavaju evropske standarde regionalne i lokalne autonomije i decentralizacije. Regije unutar države će se formirati prema geografskim, ekonomskim, saobraćajnim i kulturnim kriterijima, i neće narušavati suverenitet države preuzimajući neke od njenih suverenih prerogativa, iako će imati zakonodavnu moć u vezi sa pitanjima koja nisu regulirana od strane države. (...) Regionalni interesi biće također zastupljeni u Gornjem domu državnog parlamenta, na principu jednake zastupljenosti svake regije, za razliku od Donjeg doma, u kojem će proporcionalno biti zastupljeni građani. Vlast u državi biće strogo razgraničena na zakonodavnu, izvršnu i sudsku, te na državnu i lokalnu“¹⁸.

2.4. Bosanska patriotska stranka – Sefer Halilović

Bosanska patriotska stranka – Sefer Halilović ušla je u ovogodišnju izbornu kampanju sa dokumentom od prije četiri godine. „Izborna platforma za izbore 2010.“ koji počinje konstatacijom da ustavno uređenje Bosne i Hercegovine „generira i proizvodi nacionalizam i sam po sebi blokira unutrašnji napredak“¹⁹.

U tački 1. „Država“ utvrđeno je: „BiH je država koja je zbog svoje unutrašnje organizacije postala najveći protivnik svojih građana. Bosanskohercegovački patrioti i antifašisti su najjača snaga očuvanja političkog kontinuiteta države. Članovi BPS-Sefer Halilović su danas, kao i tokom agresije na BiH, bedem opstojnosti i očuvanja teritorijalnog integriteta zemlje“²⁰.

U narednoj tački „Ustav“ stranka daje svoju viziju Ustava BiH: „BPS-Sefer Halilović vidi BiH kao Republiku sa parlamentarnim uređenjem, u kojoj vladaju pravo i zakoni, i gdje mjesto Predsjedništva postoji Predsjednik Republike koji se bira neposrednim izborima. Funkcionalna BiH podrazumijeva postojanje jedinstvene države, podijeljene jedino po ekonomsko-socijalnim regijama. To znači da umjesto nacionalnog zagovaramo građanski princip, iz čega slijedi da bi umjesto Doma naroda BiH, postojao Dom regija BiH. Cilj nam je da se svaki građanin na cijeloj

¹⁶ *Ibid*, s. 1.

¹⁷ *Ibid*.

¹⁸ *Ibid*, ss. 3-4.

¹⁹ http://bps-seferhalilovic.ba/imagines/izborna_platforma_za_izbore_2010.pdf (očitanje 18. 09. 2014).

²⁰ *Ibid*, s. 1.

teritoriji BiH osjeća slobodnim i da može na bilo kom pedlju zemlje ostvarivati svoja prava, bez obzira na naciju, vjeru, religiju, političku opredijeljenost ili neku drugu posebnost“.²¹

Tačka 3 je naslovljena „Državni aparat i javna uprava“ i tu se kaže: „BiH ima najskuplji i najneefikasniji državni aparat koji je vrelo kriminala i korupcije i koji je postao sam sebi svrha, bez osjećaja za građane, njihove potrebe i prava. U svakoj državi postoji mafija, ali za razliku od ostalih država Bosanska mafija ima svoju državu - BPS-Sefer Halilović se zalaže za depolitizaciju državnog aparata i drastično smanjenje administracije uposlene po kriterijima stranačke podobnosti, a ne stručnosti. Protiv smo partijske kontrole javnih ustanova i državnih preduzeća, kao i načina postavljanja kadrova na najodgovornije funkcije (...)“.²²

Kada je riječ o sudstvu i policiji (tačka 4), opredjeljenje je: „BPS-Sefer Halilović se zalaže za nezavisno, depolitizovano, principijelno, stručno i visoko moralno sudstvo i policiju. Sudstvo i policija moraju biti u funkciji građana, a ne političke i privredne mafije. Sudstvu i policiji ćemo osigurati visoke plate da bi ih učinili finansijski neovisnim, a zakonom ćemo predvidjeti i rigorozne kazne za one koji zloupotrijebe svoju nezavisnost“.²³

2.5. Stranka demokratske aktivnosti

Stranka demokratske aktivnosti A-SDA u uvodu „Programske deklaracije“ navodi da je odlučna „izvršiti političke reforme“ i čvrsta u suzbijanju „dovođenja u pitanje suvereniteta naše Bosne i Hercegovine“.²⁴ U poglavlju „Spas Bosne i Hercegovine“, uz ostalo, stoji: „Mi iz A-SDA spremni smo raditi na spasu Bosne i Hercegovine od podriivanja njenog sistema i degradacije njenog ugleda i uloge na regionalnom i globalnom nivou.“²⁵

2.6. Socijaldemokratska partija

Umjesto izborne platforme, SDP je sačinio „Manifest“.²⁶ U dijelu „Evropske integracije“ se, uz ostalo, kaže: „Naša opredijeljenost procesu evropskih integracija zasniva se na našoj posvećenosti teritorijalnom integritetu i suverenitetu BiH“, i, potom: „Naša vizija Bosne i Hercegovine je stabilna, funkcionalna, multietnička i jedinstvena država, na putu da se integrira u Evropsku uniju i koja uspješno saraduje sa svim zemljama u regionu“, te: „Konsolidacija države se može postići kroz konsenzus o ubrzanom pristupanju Evropskoj uniji i otvaranje pregovora o članstvu u EU.“²⁷

U poglavlju „Politika i pravda“ navodi se:

- Ustavnim odredbama treba VSTV BiH situirati u Ustav Bosne i Hercegovine.
- Rasteretiti sudove i omogućiti bržu pravdu za sve građane i ojačati neovisnost i nepristrasnost sudova.

²¹ *Ibid*, s.1.

²² *Ibid*.

²³ *Ibid*, s. 2.

²⁴ <http://www.asda.ba/index/.php/dokumenti/programska-deklaracija-a-sda> (očitanje 04. i 13. 10. 2014), s. 1.

²⁵ *Ibid*, s. 6.

²⁶ <http://www.sdp.ba/stranica/manifest> (očitanje 05. 10. 2014).

²⁷ *Ibid*, s. 7.

- Tužilaštvo na svim nivoima potpuno drugačije urediti. Iako se tužilaštvo oduvijek definiralo kao državni organ, ono trenutno nema nikakvih suštinskih dodirnih tačaka sa državnim organima. Tužioce imenuje VSTV, a vlasti nemaju nikakvog uticaja na rad tužilaštava. Smatramo da je neophodno izvršnoj i zakonodavnoj vlasti dati mehanizme kojim bi moglo da iskaže svoj aktivan stav prema porastu kriminaliteta i preuzme odgovornost za krivična gonjenja kroz djelovanje tužilaštva kao državnog organa.
- VSTV treba da zadrži, kao i slučaju ustavnih sudova entiteta, svoju ulogu u tzv. „negativnoj selekciji“, tj. diskvalifikaciji nestručnih kadrova za vršenje funkcije tužioca.
- Naš cilj je uspostava Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine kao trećeg stuba vlasti – sudske vlasti, kao što je slučaj sa svim demokratskim državama u svijetu.
- Uspostavom Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine uspostavićemo jednake standarde u primjeni sudske prakse na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine i time jednaku pravdu za sve.²⁸

U poglavlju „NATO integracije“, uz ostalo, je određeno: „Proces NATO integracija podstiče i promovira unutrašnju stabilnost države, doprinosi provođenju unutrašnjih reformskih procesa države, kao i subjekata tih procesa, a time i nacionalnog sigurnosnog sistema u cjelini“.²⁹

Na predizbornom skupu u Gradačcu, kandidat SDP-a za člana Predsjedništva BiH, Bakir Hadžiomerović je rekao da je Gradačac jedino mjesto u našoj zemlji u kojem se stoljećima gradila i branila BiH i nastavio: „Predsjedništvo BiH mora postati kao vaš grad, moraju mu se vratiti simboli države, koji su potpuno degradirani za vrijeme proteklih mandata. Moramo vratiti dignitet ovoj instituciji, koja mora raditi na boljoj promociji države i koja mora bolje braniti interese ove države“.³⁰

2.7. Demokratska fronta

Predizborni stavovi DF-a mogli su se iščitavati iz njihovog izbornog dokumenta.³¹ U okviru poglavlja „Politička prava“, u dijelu pod naslovom „Zemlja za sve njene ljude“, u uvodu, piše: „Vođeni osnovnim političkim opredjeljenjima iznesenim u Manifestu Demokratske fronte, smatramo da je za ostvarenje političkih prava građana ključna borba za deblokadu reformskih procesa. Samo općeprihvaćen ustavni model, zasnovan na dijalogu i općem političkom dogovoru može garantirati jačanje države i njenih institucija. Država ne može biti jaka ako je politički nestabilna, a politički je nestabilna ako nije prihvaćena od svih bosanskohercegovačkih naroda i građana. Demokratska fronta neće pristati na bilo koje ustavno rješenje koje vodi kratkoročnom ili dugoročnom raspadu BiH, ugrožava suverenitet i teritorijalni integritet zemlje. Nećemo

²⁸ *Ibid*, s. 14.

²⁹ *Ibid*, s. 17.

³⁰ *Oslobođenje*, 28. 09. 2014, s. 9, „Cijenite djela, a ne prazne riječi“.

³¹ <http://www.demokratskafronta.ba/index-php?lang-ba&sel=7> (očitanje 22. 09. 2014).

pristati ni na rješenje koje narušava ljudska prava i slobode bosanskohercegovačkih naroda i građana na bilo kojem pedlju njene teritorije.³²

U produžetku je, između ostalog, navedeno: „Bosni i Hercegovini je potreban efikasan, značajno jeftiniji i upravljiv državni aparat s jasno podijeljenim ovlastima između države, regija i općina. Pri tome se općinama treba osigurati mogućnost većeg odlučivanja o resursima lokalne zajednice. Građanima treba transparentna, učinkovita i odgovorna javna uprava u službi svih građana. Da bi ona bila funkcionalnija i racionalnija, neophodna je reorganizacija postojećih ministarstava, neučinkovitih agencija i smanjenje broja uposlenih – ali ne na štetu kvaliteta. Javna uprava ne smije ostati jedinim najpoželjnijim poslodavcem u zemlji, već biti dio okruženja koje privrednom sektoru otvara prostor za kreiranje radnih mjesta u privredi.“³³

U „Manifestu“ DF-a³⁴ su definirani ciljevi: „Demokratska Fronta se zalaže za decentralizovanu državu regija koja će biti determinirana ekonomski, geografski i socijalno, pri čemu bi centri regija bili nosioci regionalnog razvoja“.³⁵ Nadalje, „U oblasti kolektivnih prava, Demokratska fronta se zalaže za Domove naroda sa jasno određenim vitalnim kolektivnim interesom koji će biti jednako dostupan svim grupama: Bošnjacima, Hrvatima, Srbima i državljanima BiH koji se izjašnjavaju na neki drugi način. Naš stav je da kolektivna prava trebaju biti dostupna svim grupama i da ne mogu biti iznad zajedničke volje građana Bosne i Hercegovine, koja se izražava u Predstavničkom domu Parlamenta Bosne i Hercegovine“.³⁶

Tokom predizbornog skupa DF-a u Vogošći, kandidatkinja za Skupštinu Kantona Sarajeva, Neira Avdibegović je objasnila: „Mi u Demokratskoj fronti imamo viziju Bosne i Hercegovine kao moderne i prosperitetne europske države. Spremni smo dati sve od sebe, svoje znanje, vještine i sposobnosti kako bismo ostvarili našu viziju nove i pravednije BiH kroz ambiciozne reforme“.³⁷

Lider DF-a Komšić, u intervjuu za portal Klix, kategoričan je: „Nema nikakve priče o novim entitetima“, a: „Presuda Sejdić-Finci mora biti primjenjena onako kako to i piše u njoj. Dakle, riječ je o pravu pojedinaca, a ne kroz tu priču rješavati pitanje bilo kog kolektiviteta u BiH (...) Preustroj Federacije BiH je moguć na osnovu, već pomalo zaboravljenog američkog plana kojem su tada svi dali podršku i požurili da ga zaborave. S tim što nema ukрупnjavanja kantona u FBiH na osnovu etničkog kriterija“.³⁸ U intervjuu nije pojašnjeno šta sadrži taj „zaboravljeni“ američki plan.

2.8. Hrvatska demokratska zajednica BiH

Hrvatska demokratska zajednica BiH nije imala poseban izborni program, već se oslanjao na svoje ranije utvrđene stavove. U dijelu programa ove stranke „Ustavne promjene – samo one koje rješavaju hrvatsko nacionalno pitanje u BiH“, na temu provedbe odluke Evropskog suda za ljudska prava u slučaju „Sejdić-Finci protiv BiH“, piše: „Hrvatski su predstavnici na tim

³² *Ibid*, ss. 2-3.

³³ *Ibid*.

³⁴ <http://www.demokratskafronta.ba/index.php?lang=ba&sel=7> (očitanje 20. 09. 2014).

³⁵ *Ibid*, s. 4.

³⁶ *Ibid*.

³⁷ *Oslobođenje*, 29. 09. 2014, s. 8, „Kod nas nema političara s jahtom“.

³⁸ <http://www.klix.ba/vijesti/zeljko-komsic-ne-plovim-radoncicevom-ja> (očitanje 09. 10. 2014), s. 2.

pregovorima zastupali stajališta koja se temelje na načelima izgradnje Bosne i Hercegovine kao države ustavno jednakopravnih naroda i građana, što bi jamčilo opstanak i prosperitet države, te izgradnju Bosne i Hercegovine kao pravne i demokratske države“.³⁹ Prema tome, ustavna provedba odluke Evropskog suda za ljudska prava i dalje se uslovljava rješavanjem tzv. hrvatskog pitanja.

U završnom dijelu se daje ključni stav o ustavnim promjenama: „Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine i dalje će se zalagati za svoj dobro poznati prijedlog Ustava BiH na načelima koji osiguravaju primjenu najviših demokratskih prava utemeljenih na međunarodnim načelima i standardima. Prema tom prijedlogu, Bosna i Hercegovina uređuje se kao decentralizovana država sa četiri federalne jedinice (administrativne, ustrojbene i sl.) i jedinicama lokalne uprave i samouprave (općine i gradovi). Jednu od jedinica čini Distrikt Sarajevo, ujedno i glavni grad Bosne i Hercegovine. Tako decentralizovanu, pravnu i socijalnu državu sa tri razine vlasti uređuju Hrvati, Bošnjaci i Srbi kao suvereni i konstitutivni narodi i građani BiH.“⁴⁰ Na kraju: „Predloženi model poziva na dijalog jer samo u ozračju međusobnog uvažavanja možemo doći do kvalitetnih rješenja koja su presudna kako za opstojnost, tako i za budućnost Bosne i Hercegovine i njenih naroda.“⁴¹

Govoreći na skupu u Franjevačkom međunarodnom studentskom centru u Sarajevu, predsjednik HDZ-a BiH i kandidat za Predsjedništvo BiH, Dragan Čović je rekao: „Siguran sam da je većina shvatila, i u Sarajevu, i u Banjoj Luci, i u međunarodnoj zajednici, da se ova država ne može održati bez hrvatskog naroda“.⁴² „Nismo digli ruke od Sarajeva.“ Informaciju s ovog skupa Dnevni avaz objavio je dan ranije, izdvajajući i ovu Čovićevu rečenicu: „Trebamo nam Bosna i Hercegovina i u njoj će Hrvati birati svog člana Predsjedništva BiH. Podsjećamo da nismo riješili hrvatsko nacionalno pitanje“.⁴³

Na predizbornom skupu u Ljubuškom, Čović je poručio: „Prvo pitanje koje moramo riješiti je ustavna reforma BiH. Moramo osigurati federalizaciju BiH i ravnopravnost s drugim narodima. To nije podjela BiH, to je njen spas. Trebamo izmjenu izbornog zakona, koji će za sva vremena riješiti da jedan narod drugom ne bira predstavnike. Želimo BiH uređenu kao modernu, pravnu i evropsku državu u kojoj će biti pogodna klima i za domaće i za strane ulagače“.⁴⁴

Odgovarajući na pitanje koje se ticalo rada unutar budućeg Predsjedništva Bosne i Hercegovine za Hrvatski medijski servis (HMS), Čović je kazao: „(...) ja sam siguran, tko god bude u Predsjedništvu BiH zajedno sa mnom, da ćemo naći načina kroz taj jedan kolegijalan odnos da uravnotežimo stavove oko svih vanjskopolitičkih pitanja (...) ja sam uvjeren da na tome treba raditi i nije to samo vanjska politika. Predsjedništvo ima bitne ovlasti i u drugim segmentima. Znači, moramo se međusobno uvažavati, da jedan drugom vjerujemo, i kad niste zajedno. Ako znate kako voditi raspravu trojice ljudi, ne sumnjam da ćemo se sporazumijeti, Optimističan sam i uvjeren da neće biti problema, ma s kim sjedio u Predsjedništvu, jer, kažem, moje nakane su čiste, jasne kada govorim o svojoj državi, govorim o domovini BiH, naravno i o jednakosti Hrvata u BiH i to ne treba nikoga povrijediti, kad govorim o rješenju hrvatskog nacionalnog

³⁹ <http://www.hdzbih.org/ustavne-promjene-samo-one-koje-rjesavaju-hrvat> (očitanje 22. 09. 2014), s. 1.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ *Ibid.*, s. 2.

⁴² *Oslobođenje*, 02. 10. 2014, s. 8.

⁴³ *Dnevni avaz*, 01. 10. 2014, s. 5. „Čović: Hrvati su tkivo koje daje život BiH“.

⁴⁴ *Oslobođenje*, 09. 10. 2014, s. 8, „BiH ne bilo bez Hrvata i HVO“.

pitanja. To će biti jedan segment naše vanjske politike kada je u pitanju europski projekat. Možda će oko NATO-a biti više problema. Ali, ako znate kako voditi kolegij te trojice ljudi, onda ne sumnjam da ćemo uspjeti u radu.“⁴⁵

2.9. Hrvatska demokratska zajednica 1990

U programskoj deklaraciji HDZ 1990, u dijelu pod naslovom „Bosna i Hercegovina naša država i domovina“⁴⁶, navedeno je: „Hrvatska demokratska zajednica 1990 smatra Bosnu i Hercegovinu državom i domovinom (i) hrvatskog naroda, a Hrvate u BiH smatra dijelom jedinstvenog hrvatskog narodnog korpusa. Hrvatska demokratska zajednica 1990 zalaže se i želi BiH kao državnu zajednicu triju potpuno ravnopravnih, suverenih i konstitutivnih naroda, Hrvata Srba i Bošnjaka, i svih njenih građana. Zalažemo se za BiH kao složenu, decentraliziranu državu u kojoj se poštuje trodioba državne vlasti i afirmira razvoj lokalne samouprave. Uvjereni smo da se samo u tako uređenoj državi može riješiti nacionalno pitanje, odnosno u potpunosti ostvariti jednakopravnost Hrvata u BiH te otkloniti svi oblici diskriminacije na način da se u skladu s europskim vrijednostima standardizuju kolektivna i individualna prava.“⁴⁷

U dokumentu se problematizuje dejtonsko uređenje BiH: „Ustav, kao najviši pravni i politički akt jedne zemlje, Bosna i Hercegovina je dobila na potpuno atipičan način, kao dodatak međunarodnog mirovnog sporazuma u Daytonu. Uz priznanje da je Daytonski mirovni sporazum donio mir Bosni i Hercegovini, treba priznati da postojeće ustavno rješenje sada predstavlja kočnicu daljem funkcioniranju i razvoju, te zapreku njenom uključenju u euroatlantske integracije. Ustavno uređenje BiH je presedan u svijetu, tako da nije moguće ni definirati pojmovima iz ustavne teorije i prakse. Asimetrično uređena država, tri konstitutivna naroda, dva entiteta od kojih je jedan unitarna Republika Srpska a drugi federalna Federacija BiH, pokazuje potpunu nefunkcionalnost, neučinkovitost te brojna druga ograničenja te je zbog toga nužna temeljna ustavna reforma“.⁴⁸

Ovaj dio poentiran je rečenicom: „Nejednako uređena ustavna prava konstitutivnih naroda u BiH, kao nepravdu najviše trpi najmalobrojniji hrvatski narod“⁴⁹, ali sa osjećanjem za poziciju drugih: „HDZ 1990 zalaže se za žurno otklanjanje diskriminacije iz Ustava BiH kroz provedu presude Europskog suda za ljudska prava prema nacionalnim manjinama i građanima koji se nacionalno ne izjašnjavaju. To je moguće provesti na način da se kroz ustavnu reformu izbornog zakonodavstva osigura ista pozicija za predstavnike konstitutivnih naroda i svih građana u procesu kandidiranja i izbora. Prihvatanjem ovog načela otvorio bi se put za osiguravanje političke i institucionalne stabilnosti BiH“.⁵⁰

Kandidat za člana Predsjedništva BiH, čelnik HDZ 1990 Martin Raguž na predizbornom skupu u Orašju je istakao: „Posavina je kroz povijest bila duša i srce Bosne i Hercegovine. Onima koji najavljuju referendum za otcjepljenje, s ovog mjesta želim poručiti kako neće uspjeti u svojim nakanama. Europska, demokratska i zaposlena Bosna i Hercegovina je moguća i bit će je“.

⁴⁵ <http://www.hms.ba/covic-za-hms-cetvrtka-federalna-jedinica-u-nasem-prijedlo> (očitanje 05. 11. 2014), s. 6.

⁴⁶ http://www.hdz1990.org/?page_id=1035 (očitanje 23. 09. 2014).

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ *Ibid.*, ss. 2-3.

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ *Ibid.*

naglasivši da je vrijeme da se podvuče crta pod hrvatsku politiku koja drži svijecu destruktivnim politikama.⁵¹

U intervju za portal Klix, Martin Raguž je naglasio: „Prvi prioritet u radu Predsjedništva Bosne i Hercegovine kao kolektivnog šefa države jeste okretanje ozbiljne strateške inicijative ka euroatlantskom putu, s obzirom na nadležnosti Predsjedništva gdje je strateška odgovornost za vanjsku politiku u rukama predsjednika po Ustavu, odnosno Aneksu 4 Dejtonskog mirovnog sporazuma (...)“⁵², te u vezi s tim, „Trebaju pokrenuti inicijative za kvalitetan institucionalni rad prema Vijeću ministara, Parlamentu BiH, pa čak i vladama entiteta u smislu koordinirajuće uloge oko strateških prioriteta, prema zemljama prijateljima i prema strateškim međunarodnim institucijama i organizacijama sa porukom da je i ovdje moguće voditi bolju i odgovorniju politiku sa kredibilitetom, sa poštivanjem rokova i obaveza koje stoje pred Bosnom i Hercegovinom i sa vraćanjem povjerenja u institucije BiH. Predsjedništvo je u vrhu te piramide i njegova odgovornost je u tom smislu najveća.“⁵³

U predizbornom nastupu u Vitezu, Raguž je poručio: „Svima onima koji govore o otcjepljenjima, o nemogućnosti evropskih integracija i neodrživosti BiH, želim poručiti s ovoga mjesta kako je moguće i kako će biti evropska, jednakopravna, zaposlena BiH.“⁵⁴

Govoreći o ulozi Predsjedništva BiH, Raguž je u predizornoj emisiji BHT 1⁵⁵ izrazio uvjerenje da kolektivni šef države može biti lider pozitivnih promjena. Čelnik HDZ 1990 je, uz ukazivanje na nadležnosti tog izvršnog organa (primarna odgovornost za vanjsku politiku, komandovanje Oružanim snagama BiH, imenovanje mandataru i učešće u utvrđivanju državnog budžeta), naveo mogućnost da Predsjedništvo bude i inicijator ustavnih promjena. Za Raguža je ulazak u Evropsku uniju i NATO prioritet.⁵⁶

U specijalnoj emisiji TV 1 povodom izbora, Raguž je objasnio da je Predsjedništvo ključno za ozdravljenje politike u zemlji i da su nužne reforme u funkciji demokratizacije za evropsku BiH koja treba da vrati samopoštovanje.⁵⁷

2.10. Narodna stranka radom za boljitak

Izborni program NSRZB sažet je u kratkom dokumentu „Deset ključnih mjera za boljitak građana Bosne i Hercegovine nakon općih izbora.“ U prvoj tački je stav: „Ukinuti kantone i ojačati lokalnu upravu.“⁵⁸

Karolina Pavlović, izaslanica NSRZB-a u Domu naroda Parlamenta FBiH u intervju za Dnevni list je istakla: „Boljitak' se zalaže za ukidanje županija, jer su i nedavni prosvjedi građana pokazali da je narodu dosta glomazne i skupe birokracije raspoređene na više razina. Svjesni su da toliki birokratski aparat koji ima naša država ne može nitko podnijeti. Svi zakoni koji se

⁵¹ *Oslobođenje*, 08. 10. 2014, s. 12: „Raguž: Referendum neće uspjeti“.

⁵² <http://www.klix.ba/vijesti/bih/martin-raguz-za-klix-ba-ova-zemlja-treba-v> (očitanje 11. 09. 2014), ss. 1 i 2.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ *Dnevni avaz*, 30. 09. 2014, s. 5. „Dosta je politika koje krivce traže u Sarajevu i Banjoj Luci“.

⁵⁵ BHT 1, 07. 10. 2014, 20.00-21.00 h.

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ TV 1, 06. 10. 2014, 20.00-22.00 h.

⁵⁸ <http://www.zaboljitak.ba/index.php/izborni-program/> (očitanje 04. 10. 2014).

donose moraju se uskladiti s federalnom razinom, jer u suprotnom su nevažeci. Osim toga teško je ikom dobronamjernom shvatiti zašto je potrebno u ovako maloj zemlji imati 10 premijera, 95 ministara, 295 zastupnika i 58 izaslanika, i to samo u županijama. Osim toga, najvažnija stvar kod ukidanja županija su ogromne uštede. Prema izračunima, do 500 milijuna maraka, koje se mogu uporabiti u otvaranje novih radnih mjesta⁵⁹.

2.11. Savez nezavisnih socijaldemokrata

Udarni uvodni dio Programске platforme SNSD-a⁶⁰ posvećen je odnosu Republike Srpske i države Bosne i Hercegovine.

U prvom dijelu, pod naslovom „Povratak dejtonskoj strukturi BiH uz ostvarivanje ustavnih nadležnosti Republike Srpske kao državotvornog entiteta“ i međunaslovom „Prvo – Republika Srpska“, navodi se : „Ostvarivanje ustavnih nadležnosti entiteta je neotuđivo pravo o kojem odlučuju organi svakog entiteta (...) Počevši nedugo nakon Dejtonskog sporazuma, Ustav BiH su ignorisali strani visoki predstavnici koji su nametnuli nekoliko stotina zakona i centralizovali nadležnosti na nivou BiH (...) Republika Srpska ne traži slabu ili neefikasnu BiH, naprotiv. Republika Srpska traži da nivo BiH bude djelotvoran u pogledu ustavnih nadležnosti koje pripadaju institucijama BiH. Zato će Republika Srpska ponuditi prijedlog ostvarivanja dejtonske strukture BiH i entiteta. Ako ne bude spremnosti da se zajednički razmotre i zajednički analiziraju dosadašnji efekti prenesenih nadležnosti, Republika Srpska će ostvarujući svoju poziciju strane - potpisnice u dejtonskom sporazumu i njenim aneksima, odlučiti o načinu obavljanja svojih nadležnosti. To podrazumijeva donošenje novog Ustava Republike Srpske usklađenog sa Dejtonskim sporazumom“. U nastavku, stoji: “(...) Zato je cilj SNSD-a u naredne četiri godine, oslanjajući se na snagu i stabilnost Republike Srpske, vratiti najveći dio nadležnosti koje nam pripadaju.“⁶¹ U dijelu pod međunaslovom „Anti-dejtonska Bosna i Hercegovina“, ukazano je na „samo pet zajedničkih organa i institucija“ koje navodi Ustav BiH, pa slijedi: „Umjesto Ustavom propisane strukture organa BiH, nametanjem i raznim pritiscima, sada na nivou BiH ima preko 70 institucija koje se prvo namiruju, a entitetima šta ostane.“⁶²

U dijelu koji se tiče ministarstava u Vijeću ministara BiH dat je pregled rasta bh. ministarstava sa tri na devet. Slijedi troškovnik za institucije bh. države s ciljem da se ukaže da je njihovo postojanje skupo i da treba izvršiti preraspodjelu u korist entiteta⁶³. Pri tom se nigdje ne spominje da, ni nova ministarstva, ni druge sadašnje institucije (agencije i dr.) na nivou države nisu uspostavljene bez saglasnosti iz RS-a, dakle i SNSD-a.

U zaključku se kaže: „Mnogo puta je ukazano da je Bosna i Hercegovina neuspješna država. Nepostojanje većinske identifikacije sa sadašnjom Bosnom i Hercegovinom, u osnovi ima neriješene međunacionalne sukobe ispoljene u građanskom ratu. Neće ih ni riješiti jer ne postoji neophodan kvantum istovjetnih pogleda na zajedničku budućnost, što dovodi do opšteg

⁵⁹ *Dnevni list*, 29. 09. 2014, s. 14. „Tražiti promjene Izbornog zakona pred izbore je bijedna manipulacija“.

⁶⁰ http://www.snsd.info/images/dokumenti/Programska_platforma.pdf (očitanje 25. 09. 2014).

⁶¹ *Ibid*, ss. 5-7.

⁶² *Ibid*, s. 9.

⁶³ *Ibid*, ss. 9-14.

nezadovoljstva i stagnacije. Čak i ono što je doskora bilo neosporno – evropske integracije, blijeđi i ustupa mjesto evroskepticizmu⁶⁴.

Obraćajući se učesnicima savjetovanja „Oktobarski pravnički dani“ u Banjoj Luci, Dodik je najavio da će se „iduće godine ići na reformu, odnosno sveobuhvatnu inovaciju ili dogradnju Ustava Republike Srpske“⁶⁵, naglasivši: „Ključno pitanje reforme Ustava Republike Srpske odnosi će se na pitanje lociranja i odbrane nadležnosti koje Srpska ima“. Predsjednik RS-a naveo je da namjerava predložiti klauzulu da se „u Srpskoj može primjenivati ono što je nametnuo visoki predstavnik samo ako to odobri republički parlament. Dodik zaključuje da modernizacijom Ustava RS-a taj entitet mora „zaštiti svoj pravni sistem, zakone, te da odbija primjenu bilo kakvih aktivnosti zajedničkih institucija BiH za koje one nisu nadležne, kao što su Sud i tužilaštvo Bosne i Hercegovine“. U vezi s tim, Dodik namjerava izmjene Ustava RS-a dati na izjašnjenje građanima entiteta putem referenduma.⁶⁶ Predsjednik RS-a uz to poručuje: „Republika Srpska nije država, ali ona politika koju provodimo je – što manje entitet, što više država“.⁶⁷ U tom nastojanju, Dodik je naznačio da se mora vidjeti na koji način Republika Srpska može da tuži visoke predstavnike pravosuđu njihovih zemalja za kršenje međunarodnog prava“.⁶⁸

Ovo su namjere da se Ustav Republike Srpske uspostavi kao pravni akt bez obzira na Ustav BiH, odnosno da Ustav tog entiteta pozicionira iznad Ustava bh. države. Dakle, entitetskim ustavom želi se regulisati materija koja je u nadležnosti države. Pri tome je očito da SNSD-u i Dodiku najviše smetaju Tužilaštvo i Sud BiH.

Povodom dolaska predsjednika Rusije Vladimira Putina u posjetu Srbiji, Dodik je, uz ostalo, izjavio da „Republika Srpska ostaje na evropskom putu i može da učestvuje i u razgovorima o Ustavu BiH“.⁶⁹ Zatim ide zahtjev: „Minimum za koji mislimo da možemo ostati u okviru BiH je konfederalno uređenje BiH ili, čak, unija dvije-tri republike, države u okviru toga“⁷⁰, dodajući da „nikakva centralizacija ne dolazi u obzir“.⁷¹

Zagrebački Jutarnji list objavio je napis pod naslovom „Dodikov državni udar“ i podnaslov „Pomoći ću Hrvatima da dobiju svoju državu u BiH i da se odcijepi.“⁷² Riječ je o reportažnom intervjuu u kojem predsjednik Republike Srpske, uz ostalo, kaže da: „BiH nema budućnosti, njome nitko nije zadovoljan, pa ni sami stranci koji su je, ovakvu kakva jest, i stvorili. Prema

⁶⁴ *Ibid*, s. 74. Povodom navedenih stavova SNSD-a nužno je upozoriti na dvije stvari. Prvo, Ustav Bosne i Hercegovine nigdje ne pominje Republiku Srpsku kao državotvorni entitet. Dakle, takva formulacija je svojevrsan političko-pravni falisifikat. Entiteti su samo entiteti bez ikakve dodatne kvalifikacije. Drugo, Ustav BiH ne poznaje formulaciju „zajedničke institucije“. Tamo je riječ samo o „institucijama Bosne i Hercegovine“. O tome Usp. pod http://www.ads.gov.ba/v2/attachments/1951_ustav_Bosne_i_Hercegovine_bos.pdf (očitanje 01. 09. 2014), čl. III.

⁶⁵ <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Dodik-Iduce-godine-reforma-ustava-Srpske-266124.html> (očitanje 03. 10. 2014), informacija agencije SRNA.

⁶⁶ *Ibid*, ss. 1-2.

⁶⁷ *Ibid*.

⁶⁸ *Ibid*.

⁶⁹ <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Dodik-Radujem-se-dolasku-Putina-u-Beograd-266500.html> (očitanje 05. 10. 2014), informacija agencije SRNA.

⁷⁰ *Ibid*.

⁷¹ *Ibid*.

⁷² <http://www.jutarnji.hr/-pomoci-cu-hrvatima-da-dobiju-svoju-drzavu--u-bih-i-da-se-odcijepi-/1225072/> (očitanje 05. 10. 2014).

tome, tu državu treba ukinuti⁷³. Potom poručuje: „Da, ja ne bih oklijevao da Herceg-Bosnu podržim. Mislim da je službena politika Republike Hrvatske svojedobno žrtvovala hrvatski nacionalni interes u BiH, prihvaćajući tu grešku zvanu Washingtonski sporazum. Ja imam pozitivan stav prema Herceg-Bosni i ne bi mi smetalo da ona i danas postoji. Ali da doista bude republika i da doista ima sve prerogative države (...). Jedina je na teritoriji BiH održiva Republika Srpska – ona bi već ovog trenutka mogla početi svojim samostalnim životom. A druga održiva republika ili država bila bi Herceg-Bosna – ako bi se formirala. A, Bošnjaci bi, opet, imali svoju Bosnu, kao svoju samostalnu republiku ili državu. Sve ostalo je puki eksperiment koji se pokazao neodrživim.“⁷⁴

Novinar Darko Hudelist zaključuje: „Milorad Dodik tim je riječima izrazio bit aktualnih političkih nastojanja, u koje ulazi i nuđenje dogovora ili sporazuma s Hrvatima u BiH o stvaranju tzv. labave konfederacije u BiH i budućeg, kada za to, kako kaže, dođe vrijeme, otcjepljenja i srpske (RS) i hrvatske konfederalne jedinice ili države (tj. pretpostavljene Herceg-Bosne). Ideja o tom sporazumu utemeljena je na premisi da će njih dvoje udruženi i ujedinjeni (RS i Herceg-Bosna) to mnogo lakše moći učiniti nego svatko od njih sam za sebe – a u opreci spram Bošnjaka ili muslimana, koji se zalažu za dalju centralizaciju i unitarizaciju BiH.“⁷⁵

Izborna platforma i predizborne poruke čelnika SNSD-a, u dijelu koji se tiče odnosa BiH i RS-a, oslonjeni su na dokument te stranke „Dejtonska struktura Bosne i Hercegovine i pravni položaj Republike Srpske.“⁷⁶ U uvodu prvog dijela piše: „Pored datuma nastanka Republike Srpske s početka 1992, najznačajniji su datumi s kraja 1995, kada je definitivno priznat i potvrđen njen međunarodno pravni status. Ozvaničena kao strana-potpisnica svih aneks mirovnog sporazuma i subjekta bilo kakvih naknadnih promjena, Republika Srpska je potvrdila svoj legitimitet i kontinuitet.“⁷⁷

Nakon ove konstrukcije slijedi zanimljiv stav koji je teško dovesti u vezu sa važećim ustavnim pravom i pratećim propisima „Osnov i suština“: „Polazna osnova i ishodište svih razmatranja o Bosni i Hercegovini je činjenica da se radi o državnoj zajednici nastaloj u Dejtonu. Do tada nije bilo nikakve države Bosne i Hercegovine u sadašnjim okvirima, jer se radilo o teritoriji nastaloj rasturanjem i raspadom SFR Jugoslavije.“⁷⁸

Taj papir SNSD-a na više od 60 strana sačinjen je u nastojanju da se dokaže da je čak Republika Srpska starija od države Bosne i Hercegovine, da je bh. država neodrživa a RS-a neupitna i stabilna tvorevina u očekivanju nezavisnosti. Riječ je u biti o iskonstruisanoj argumentacija kojom se želi dokazati pravo RS-a da bude država. O tome svjedoči i SRNA-vijesti. Prema

⁷³ *Ibid*, s. 3.

⁷⁴ *Ibid*.

⁷⁵ *Ibid*, s. 4.

⁷⁶ http://www.snsd.org/images/dokumenti/dejtonska_struktura_bih_pravni_položaj_rs.pdf.

⁷⁷ *Ibid*, s. 5. Ovdje se sugerije da je Dejtonskim sporazumom međunarodno priznata antiustavna Republika Srpska iz 1992. Naprotiv, ta paradržavna tvorevina koja je funkcionirala kao *de-facto-režim* nije nikad međunarodno priznata. Ustav BiH iz Dejtona vidi RS samo kao entitet, dakle, kao jednu od dvije administrativno-teritorijalne jedinice bh. države.

⁷⁸ *Ibid*, s. 6. Naprosto radi usporedbe treba podsjetiti na prvi član Ustava Bosne i Hercegovine: „Republika Bosna i Hercegovina, čije je zvanično ime od sada 'Bosna i Hercegovina', nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država, sa unutrašnjom strukturom modificiranom ovim Ustavom, i sa postojećim međunarodno priznatim granicama.“ (Ustav BiH, Čl. I.1 (bilj. 64), s. 1). Uz to, Ustav BiH nigdje ne govori o Bosni i Hercegovini kao državnoj zajednici entiteta, već samo o državi unutar koje su entiteti.

agenciji SRNA od 4. oktobra 2014, „Kandidat koalicije SNSD-DNS-SP za predsjednika RS Milorad Dodik rekao je da RS smatra državom i da je ona zahvaljujući SNSD-u danas stabilna i jaka“.⁷⁹

Kandidatkinja koalicije SNSD-DNS-SP za srpskog člana Predsjedništva BiH Željka Cvijanović izjavila je da u kolektivnom šefu države „može uraditi mnogo stvari u interesu Republike Srpske, ali nikad na štetu drugih“.⁸⁰ U informaciji se dalje navodi: „Govoreći o vođenju spoljne politike u Predsjedništvu, Cvijanovićeva je rekla da prilikom imenovanja ambasadora treba voditi računa da na te funkcije dolazi najbolji kadar, koji je patriotski, ali koji neće raditi na štetu drugih“.⁸¹ Zatim slijedi: „Ona je dodala da ne treba zanemariti veliku ulogu Predsjedništva kod donošenja budžeta institucija BiH, ocijenivši da se u BiH novac troši na prilično pogrešan način, jer su institucije BiH, koje su imale najmanju potrebu, bile prioritarno finansirane“.⁸²

2.12. Demokratski narodni savez

Demokratski narodni savez je u prethodnom mandatnom periodu bio koalicioni partner SNSD-a. U „Političkoj platformi za opšte izbore 2014.“ ove stranke, u poglavlju „Državno i društveno uređenje Bosne i Hercegovine i entiteta i eventualne ustavne promjene“⁸³, definisano je: „Republika Srpska prihvata Bosnu i Hercegovinu, s tim da se u njoj poštuje dejtonski model uređenja i ovlašćenja, prava i obaveza (...) Bosna i Hercegovina kao složena država, odnosno državna zajednica, može da uspostavi i ostvaruje stabilan razvoj demokratskih odnosa i institucija na načelima konstitutivnosti njenih entiteta i naroda na cijeloj teritoriji (...) DNS ne prihvata koncepcije derogacije i destrukcije dejtonskih rješenja – bilo da su one unitarističke ili separatističke – na kojima je uspostavljena složena država Bosna i Hercegovina, koju konstituišu dva državotvorna entiteta. Republika Srpska i Federacija Bosne i Hercegovine. Oni su direktni udar na ustavne temelje države, ukidanje Republike Srpske i izraz težnji za stvaranje centralizovane i unitarne države“.⁸⁴ I ovdje se favorizuje ustavno nepostojeći termin „državna zajednica“.

U izbornoj platformi DNS-a dalje se navodi: „Ustav je moguće mijenjati isključivo u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine i on bi morao proći demokratsku provjeru, jer „nema ustava ako ga ne prihvati narod“, tako da bi javna rasprava o njegovim odredbama, kroz nevladin sektor, udruženje poslodavaca, sindikate, medije, dobrodošla i mogla bi poslužiti uklanjanju onih slabosti u Ustavu koje je praksa pokazala, a Ustav bi dobio na legitimitetu“.⁸⁵

U poglavlju „Prenos nadležnosti sa Republike Srpske na institucije Bosne i Hercegovine, efekti prenosa i mogućnost povrata nadležnosti“ ističe se: „Za DNS je neprihvatljivo da se promjene već postojeće podjele nadležnosti vrše prenosom ili preuzimanjem. To je moguće izvršiti

⁷⁹ <http://www-nezavisne.com/novosti/bih/Dodik-RS-smatram-drzavom-26> (očitanje 04. 10. 2014).

⁸⁰ <http://nezavisne.com/novosti/bih/Cvijanovic-U-Predsjednistvu-radi> (očitanje 03. 10. 2014), informacija agencije SRNA.

⁸¹ *Ibid.*

⁸² *Ibid.*

⁸³ http://www.dnsrs.org/webSite/file/20/DOKUMNET_-_politicki_platforma_za_opste_izbore_2214.godine/20140715_0522_20.pdf (očitanje 20. 09. 2014).

⁸⁴ *Ibid.*, ss. 8-9.

⁸⁵ *Ibid.*, s. 10.

isključivo ustavom“.⁸⁶ U vezi s tim, dalje: „Prenos nadležnosti Republike Srpske na institucije Bosne i Hercegovine moguće je vršiti samo na principima zasnovanim na Ustavu“, pa „Prenesene nadležnosti koje nisu zasnovane na Ustavu Republike Srpske niti su opravdane niti su održive i moraju se vratiti u nadležnost Republike Srpske“, zatim: „Institucije (direkcije, agencije, zavodi, komisije) koje su osnovane na nivou Bosne i Hercegovine, na temelju neustavno i nezakonito prenesnih nadležnosti i nisu opravdale povjerenje, moraju se ukinuti.“⁸⁷

Na temu odnosa BiH i RS, Nezavisne novine prenijele su ovu informaciju: „Demokratski narodni savez (DNS) i njegovi koalicioni partneri nakon izbora će se zalagati za jaku Republiku Srpsku i labavu BiH, rekao je sinoć u Modriči predsjednik DNS-a Marko Pavić, navedeno je u vijesti agencije SRNA“.⁸⁸

2.13. Srpska demokratska stranka

Srpska demokratska stranka nije imala posebnu izbornu platformu. Kampanja te stranke zasnivala se na kritici SNSD-a i režima Milorada Dodika, programu stranke i zajedničkim stavovima Saveza za promjene.

U Programu Srpske demokratske stranke⁸⁹ u uvodnom dijelu, „Srpska demokratska stranka - volja naroda“, pod tačkom „Istorijat u novom vremenu“, govori se o državnosti Republike Srpske, pa se tako, uz ostalo, tvrdi: „Stvorena u uslovima odsudne borbe za opstanak naroda, Srpska demokratska stranka nastavlja da djeluje pod pritiscima koji imaju za cilj da se umanjí stepen državnosti Republike Srpske, a srpstvo protjera na istok, preko Drine“.⁹⁰ Uočljivo je isticanje državnosti Republike Srpske bez upute bilo kakav relevantan dokaz, posebice u Ustavu BiH. Taj akt, međutim, ne poznaje državnost Republike Srpske. U narednom odjeljku „Novi zadaci i strateški ciljevi“, između ostalog, je navedeno: „U Srpskoj demokratskoj stranci se vjeruje u slobodu i inicijativu pojedinca, u vrijednost solidarnog društvenog života i u hrišćansku požrtvovanost pojedinca u zajednici. Pri tom se ima na umu tradicija srpskog društva, u kome je pojedinac – domaćin sa svojom porodicom, predstavljao osnovnu vrijednost, okosnicu društva i najbolju odbranu države i njenih vrijednosti“.⁹¹ U naslovima nekoliko poglavlja RS dovodi se u vezu s pojmom „država“, na primjer: „Republika Srpska uređena po modelu slobodne i demokratske države“.⁹²

Prema tome, SDS, takođe, nastoji održati kontinuitet te nelegalne tvorevine, dajući neosnovano entitetu atribut državnosti. O SDS-ovim državonosnim projekcijama RS-a svjedoči i dio pod tačkom šest s naslovom „Republika Srpska kao subjekt međunarodnih odnosa, međunarodnog prava i sistema za očuvanje mira i bezbjednosti“⁹³, u kojem, uz ostalo, stoji: „Ističemo namjeru da sistematski održavamo i unapređujemo prijateljske odnose sa drugim državama, posebno sa

⁸⁶ *Ibid*, s. 11.

⁸⁷ *Ibid*, ss. 11-12.

⁸⁸ <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Pavic-Za-jaku-Srpsku-i-labavu-BiH> (očitanje 05. 10. 2014).

⁸⁹ http://www.sds.org/dokumenti/Program_sds.pdf (očitanje 25. 09. 2014).

⁹⁰ *Ibid*, s. 3.

⁹¹ *Ibid*, s. 5.

⁹² *Ibid*, s. 20.

⁹³ *Ibid*, s. 60.

Rusijom, i sa velikim silama Evrope, arapskog svijeta, te sa Kinom, Indijom, SAD i drugima“.⁹⁴ Potom se u dijelu „Parlamentarna kontrola spoljne politike“ navodi: „Zalažemo se za dosljednu i transparentnu parlamentarnu kontrolu spoljne politike“⁹⁵, zatim, u odioku „Autonomnost Republike Srpske u spoljnoj politici“: „Zalažemo se da Republika Srpska ostvari pravo na autonomnu spoljnu politiku i međunarodnu saradnju, te da se obezbijedi poštovanje nezavisne spoljne politike BiH, utvrđene stvarnim interesima države i njenih građana.“ (...) „Posebnu pažnju posvećujemo saradnji sa Republikom Srbijom i ostvarenju svih segmenata Sporazuma o specijalnim i paralelnim vezama s njom.“⁹⁶

U odioku „Slobodan izbor evropskog puta“ izražava se rezerva prema članstvu u Evropsku uniju i otpor prema članstvu u NATO: „Srpska demokratska stranka zalaže se za sprovođenje referenduma na kojem bi građani Srpske odlučili – da li žele ili ne žele da budu dio Evropske unije“.⁹⁷ Srpska demokratska stranka nadalje uslovljava i ulazak Bosne i Hercegovine u NATO. Dio „Vojna neutralnost i demilitarizacija“ počinje: „Srpska demokratska stranka smatra da vojna neutralnost i demilitarizacija Republike Srpske i BiH jeste jedina realna politika na ovom prostoru. Od presudnog je interesa da Republika Srpska ima status istovjetan sa Republikom Srbijom“. Slijedi: „Partnerstvo za mir, Evroatlantsko vijeće i NATO, organizacije su od posebne važnosti za bezbjednost i mir u BiH, ali je potpuno neizvjesno koliko je dobro da BiH u tim organizacijama zauzima mjesto punopravnog člana, posebno kada se ima u vidu njena disolutnost po mnogim osnovama povezanim sa vjerskim, nacionalnim i kulturnim karakteristikama zajednica. Srpska demokratska stranka je u potpunosti protiv da Republika Srpska bude dio NATO-a.“⁹⁸

U poglavlju „Bosna i Hercegovina – proizvod Dejtonskog mirovnog sporazuma“, na samo početku upozorenje: „Rušenje Dejtonskog mirovnog sporazuma značilo bi rušenje BiH, a Republika Srpska u tom slučaju ne bi bila dovedena u pitanje i nastavila bi život kao samostalna država.“ U tom tonu je i sljedeći stav: „Srpska demokratska stranka neće podleći stalnim pritiscima na dodatne ustupke Republike Srpske na štetu dejtonskog koncepta, a koji prijete unitarizacijom BiH. Odgovor Srpske demokratske stranke na pritiske ka centralizaciji institucija BiH biće u jačanju pozicije Republike Srpske, zasnovane na Dejtonskom mirovnom sporazumu i postojećim entitetskim granicama unutar BiH, sa dvije entitetske jedinice: Republikom Srpskom i Federacijom BiH“, pa zatim: „Sve ključne institucije BiH – Predsjedništvo, Parlamentarna skupština, Savjet ministara i Ustavni sud, moraju biti ustavno izgrađene tako da obezbjeđuju ključne uslove mira i razvoja.“⁹⁹

Ispod naslova „Zaštita Dejtonskog mirovnog sporazuma“ uz ostalo se navodi: „Srpska demokratska stranka u potpunosti je protiv stalnih – nesuvislih i opsesivnih nastojanja da se ustavne nadležnosti Republike Srpske prenesu na nivo zajedničkih organa. S obzirom na to da je do prenosa nadležnosti uglavnom dolazilo direktnim ili indirektnim nametanjima od strane visokog predstavnika, uz diskretnu ili otvorenu prijetnju upotrebom sile prema institucijama ili funkcionerima Republike Srpske, Srpska demokratska stranka traži od Narodne skupštine

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ *Ibid.*

⁹⁶ *Ibid.*, s. 61.

⁹⁷ *Ibid.*, s. 63.

⁹⁸ *Ibid.*, s. 66.

⁹⁹ *Ibid.*, s. 74.

Republike Srpske i Ustavnog suda Republike Srpske da ponište sve nelegalne i nedemokratske delegacije nadležnosti Republike Srpske na nivo zajedničkih institucija i organa državne zajednice.“ (...) „S obzirom na to da je pozicija Srpske demokratske stranke u slučaju daljeg prenosa njenih nadležnosti na BiH potpuno jasna, u svakom eventualnom pokušaju daljnje ustavne erozije Srpske – zahtijevaćemo da se njeni građani referendumom izjasne o tome.“¹⁰⁰

Očito je, da kao i SNSD, SDS želi uspostaviti zakonodavni i najviši pravosudni organ entiteta iznad institucija države Bosne i Hercegovine, Ustava BiH i mandata visokog predstavnika međunarodne zajednice u BiH.

Dio „Republika Srpska – trajna kategorija, zajedničke institucije servis naroda i entiteta“ počinje stavom: „Republika Srpska neosporna je i nepromjenjiva kategorija. Samo građani Republike Srpske mogu odlučivati o višem ili manjem stepenu samostalnosti Republike Srpske. Niko nema mandat da građanima Republike Srpske uskrati pravo da se putem referenduma izjasne o preuređenju i budućnosti Bosne i Hercegovine“¹⁰¹. U zaključku programa SDS-a, među temeljnim stavovima i strateškim ciljevima su: „Nacionalna emancipacija i emancipacija Republike Srpske“ i „Očuvanje i razvoj Republike Srpske kao entiteta izgrađenog po modelu demokratske, pravne i socijalne države“.¹⁰²

Sve u svemu, SDS nije daleko od SNSD-a u konstruiranju državnosti Republike Srpske.

2.14. Partija demokratskog progressa

Partija demokratskog progressa takođe nije imala posebni izborni program. Kampanja se oslanja na zajedničke stavove u koaliciji za promjene, kritiku SNSD-a i „Programsku orijentaciju stranke za period 2011-2014.“¹⁰³

U poglavlju te programske orijentacije, s nazivom „Bosna i Hercegovina – spoljna politika“, istaknuto je: „PDP podržava Dejtonski mirovni sporazum, sa svim njegovim aneksima, i smatra ga najrealnijom opcijom i osnovom za funkcionisanje BiH. Ovim dokumentom je afirmisana državotvornost srpskog naroda u Bosni i Hercegovini i verifikovano trajno postojanje Republike Srpske kao najsnažnije garancije njegovog opstanka“.¹⁰⁴ Ovdje se ne govori o državotvornosti RS-a, već bh. Srba, što je politički i pravno utemeljeno. Potom PDP nalazi za shodno da se osvrne na ratno vrijeme, uz tvrdnju: „U BiH je vođen građanski rat se elementima vjerskog sukoba. Počinjeni su mnogi zločini od svih zaraćenih strana. Zločini su individualni, a svi pojedinci koji su ih učinili moraju imati pravično suđenje“.¹⁰⁵ Tvrdnja o građanskom ratu s elementima vjerskog sukoba, koja u RS-u nije samo stav PDP-a, ignorišu sve rezolucije OUN-a, presude Međunarodnog suda pravde i Haškog tribunala, koje svjedoče o međunarodnom sukobu na tlu Bosne i Hercegovine.

Kada je riječ o reformi Ustava BiH, PDP smatra: „Moguće su samo one promjene oko kojih se dogovore tri konstitutivna naroda po ustavnoj proceduri. Kao prioritetno treba pristupiti promjeni

¹⁰⁰ *Ibid*, s. 75.

¹⁰¹ *Ibid*, s. 76.

¹⁰² *Ibid*, s. 78.

¹⁰³ <http://pdp.rs.ba/dokumenit/program> (očitanje 28. 09. 2014).

¹⁰⁴ *Ibid*, s. 6.

¹⁰⁵ *Ibid*.

Ustava po pitanju „Sejdić-Finci“. Za PDP su prihvatljivi i posredni i neposredni način izbora članova Predsjedništva BiH s tim da je RS jedna izborna jedinica, a FBiH druga izborna jedinica. U domu naroda treba omogućiti izbor jednog Srbina iz FBiH, i po jednog Bošnjaka i jednog Hrvata iz RS“. ¹⁰⁶

U nastavku razmatranja ustavnog pitanja, ova partija daje mogućnost promjena ali: „za PDP može biti prihvatljiva BiH kao asimetrična multinacionalna federacija sa dvije ili više federalnih jedinica u FBiH. Asimetričnost podrazumijeva postojeći teritorijalno-politički i pravno-administrativni odnos RS i FBiH. Multinacionalnost znači da svaki narod ima svoju federalnu jedinicu u kojoj je u većini, dok je manjina u drugim.“ ¹⁰⁷

U dijelu koji se bavi spoljnopolitičkim položajem BiH, PDP je jasan: „Budućnost Bosne i Hercegovine je u Evropskoj uniji“. To prati i ograničenje: „PDP neće podržati nikakvu evropsku klauzulu po kojoj bi navodno trebalo dati državi sve što je potrebno za integraciju u EU“. ¹⁰⁸ Kada je riječ o NATO-u, stav je: „PDP u potpunosti podržava učešće RS i BiH u Partnerstvu za mir. Članstvo u NATO će zavisti od konsenzusa u BiH, mogućnosti BiH da obuči, opremi i finansira učešće svojih oružanih snaga u NATO-u. Punopravno članstvo u NATO-u imaće smisla samo ako i Srbija pristupi ovoj vojnoj organizaciji.“ ¹⁰⁹

Prema tome, i PDP vezuje međunarodni položaj Bosne i Hercegovine za spoljnopolitičku orijentaciju Srbije. To znači da Beograd umjesto Sarajeva treba da odluči o sudbinskom pitanju za bh. državu.

U intervjuu za Dnevni avaz, lider PDP-a i kandidat za člana Predsjedništva BiH, Mladen Ivanić je pojasnio: „(...) vrlo teško je očekivati spektakularne promjene Ustava BiH, to treba ostaviti po strani. Normalni ljudi iskoristit će i najlošiji ustavni sistem, a suludi neće ni idealan. U okviru postojećeg Ustava BiH možemo i trebamo zajednički efikasnije i brže djelovati, raditi na stabilnosti, investicijama, radnim mjestima (...). To su naši zajednički interesi“. Kada je riječ o radu u Predsjedništvu BiH, ako bude izabran, Ivanić kaže: „Prvo što ću učiniti jeste da ću s dvojicom kolega iz reda bošnjačkog i hrvatskog naroda obaviti suštinski razgovor o tome s kakvom vizijom za BiH oni dolaze i kakvom je namjeravaju ostaviti nakon četiri godine. Moji ciljevi su više mir i stabilnost te pozitivan imidž u svijetu. Da bi se to desilo, potrebno je da se distanciramo od stvari o kojima se ne možemo složiti, a djelujemo na onima koje nas ujedinjuju“. ¹¹⁰

Gostujući u emisiji BHT 1 posvećenju izborima ¹¹¹, Ivanić je naveo da mu je u radu u Predsjedništvu prioritet interes Republike Srpske. Lider PDP-a je, takođe, rekao da „nema teorije za radikalne ustavne promjene“, uz tvrdnju da je „Dejton dovoljno širok za sve“. On smatra da ne dolazi u obzir ni disolucija (i da priča o disoluciji šteti RS-u), a ni centralizacija BiH. ¹¹²

Funkcioner PDP-a (partije koje je u natjecanju za državni parlament nastupila zajedno sa NDP-om) Igor Crnadak je takođe naglasio da u ustavnoj reformi treba riješiti samo odluku Evropskog

¹⁰⁶ *Ibid.*

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ *Ibid.*, s. 7.

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ *Dnevni avaz*, 24. 09. 2014, s. 4. „Dodik će izgubiti od ulizica“.

¹¹¹ BHT 1, 06. 10. 2014, 20.00-21.00 h.

¹¹² *Ibid.*

suda za ljudska prava u slučaju Sejdić Finci i da ne može biti prebacivanja novih nadležnosti sa entiteta na državu.¹¹³

2.15. Narodni demokratski pokret

Predsjednik NDP-a, koja je na izborima za Parlament BiH sa PDP-om, Dragan Čavić u intervjuu za Nezavisne novine, na pitanje „Čujemo gotovo svakodnevno priče o unitarnoj BiH, s jedne strane, odnosno o otcjepljenju RS sa druge. Kakav je Vaš stav o tome?“, odgovara: „Tragično je da se manipuliše osjećanjima ljudi i to rade, s jedne strane, bošnjački političari koji Bošnjacima obećavaju unitarnu BiH, a s druge strane, Dodik i njegovi sljedbenici, koji obećavaju secesionizam i državu. A i jedno i drugo je daleko od realne mogućnosti“.¹¹⁴

Nakon Čavićevog susreta sa novoimenovanim ambasadorom Velike Britanije u BiH Edwardom Fergusonom, NDP je izdao saopštenje koje je prenijela agencija SRNA, s tvrdnjom da su se saglasili „da je Dejtonski sporazum nepovrediv i da sva djelovanja van tog okvira ne mogu biti korisna nijednom od konstitutivnih narod“.¹¹⁵

2.16. Savez za promjene

Ovaj koalicioni savez nastupio je kao jedinstven politički blok na izborima u Republici Srpskoj za tamošnju Narodnu skupštinu i predsjednika RS-a, te za srpskog člana Predsjedništva BiH. U koaliciji su Srpska demokratska stranka, Partija demokratskog progresa i Nova demokratska stranka. U „Deklaraciji o osnovama politike budućeg djelovanja“ kao osnovni cilj se navodi: „opstanak, razvoj i napredak Republike Srpske, kao ravnopravnog državotvornog entiteta unutar Bosne i Hercegovine, uspostavljene Dejtonskim sporazumom“.¹¹⁶ Unutar razrade političkih ciljeva, uz ostalo, navodi se da će se ekonomska politika Saveza zasnivati na „smanjenju državne regulacije“ i „decentralizaciji budžeta“.¹¹⁷ I ovdje se, sada u koaliciji tri stranke, ističe tvrdnja o državotvornosti Republike Srpske.

Prema agenciji SRNA, čiju vijest prenose Nezavisne novine, kandidat Saveza za promjene za predsjednika RS-a Ognjen Tadić u Trebinju je, uz ostalo, poručio: „Imam namjeru da spriječim bilo kakvo ugrožavanje i promjene Ustava Bosne i Hercegovine, jednostavno, da sačuvam Republiku Srpsku“.¹¹⁸

2.17. Domovina

Koaliciji organizacija civilnog društva „Domovina“, nastaloj na inicijativu nevladine asocijacije „Prvi mart“, pridružile su se stranke koje nastoje udruženo poboljšati politički položaj Bošnjaka i Hrvata u Republici Srpskoj. U dokumentu Domovine – „Program organizacija civilnog društva

¹¹³ BHT 1, 24. 09. 2014, 20.00-21.00 h.

¹¹⁴ <http://www.nezavisne.com/novosti/intervju/Cavic-Ocekujemo-pobjedu-n>, s. 2, očitavanje 20. 09. 2014.

¹¹⁵ *Oslobođenje*, 26. 09. 2014, s. 6, „Dejtonski sporazum nepovrediv“.

¹¹⁶ http://www.sdsrs.org/dokumneti/Deklaracija_SZP.pdf, očitavanje 14. 09. 2014.

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Tadic-Republika-Srpska-je-svetinja>, očitavanje 29. 09. 2014.

koje okupljaju povratnike, izbjegla i raseljena lica u Bosni i Hercegovini za Opće izbore“¹¹⁹, u poglavlju „Povratak i opstanak“, među osnovnim ciljevima su: „Djelovanje u institucijama entiteta Republika Srpska uz stalno uvažavanje države Bosne i Hercegovine, simbola države, korištenja zvaničnih naziva, učešće u obilježavanju datuma bitnih za Bosnu i Hercegovinu i njene građane (...) Djelovanje u pravcu integracijskih procesa kojim će se osigurati funkcionalna država, zaštiti suverenitet i teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine (...)“.¹²⁰

2.18. Zajednička izjava stranaka bliskih Evropskoj narodnoj stranci iz Bosne i Hercegovine o evropskim vrijednostima, identitetu, socijalno-tržišnoj privredi i pravnoj državi

Zamjenik predsjednika Stranke demokratske akcije Bakir Izetbegović, predsjednik Hrvatske demokratske zajednice Bosne i Hercegovine dr. Dragan Čović, predsjednik Partije demokratskog progresa dr. Mladen Ivanić, predsjednik Hrvatske demokratske zajednice 1990 Martin Raguž i predsjednik Srpske demokratske stranke Mladen Bosić potpisali su, u prisustvu predstavnika Evropske narodne stranke, zajedničku izjavu stranaka iz Bosne i Hercegovine o evropskim vrijednostima, identitetu, socijalno - tržišnoj privredi i pravnoj državi.¹²¹

U uvodnom dijelu je navedeno: „Mi narodne stranke iz Bosne i Hercegovine, koje dobrobit Bošnjaka, Hrvata i Srba, kao konstitutivnih naroda (u zajednici sa ostalima) i građana Bosne i Hercegovine smatraju svojom obavezom, ovim izjavljujemo čvrsto opredjeljenje za EU-integraciju Bosne i Hercegovine“.¹²²

U dijelu Zajedničke izjave „Pravna država i vladavina prava“ stoji: „Mi, stranke iz Bosne i Hercegovine, bliske Evropskoj narodnoj stranci, težimo demokratski uređenoj državi, koja počiva na vladavini prava, poštovanju ljudskih prava i osnovnih sloboda te ostvaruje principe socijalne pravde. Zato je u Bosni i Hercegovini potrebno stabilno i nezavisno pravosuđe kao i državna uprava koja će funkcionisati na zakonit način, oslobođeni neprimjerenih političkih uticaja, ali koji će biti odgovorni prema građanima. To podrazumijeva odgovornost u upravljanju na svim nivoima vlasti i uvođenju transparentnosti i efikasnosti kao i djelotvornih mehanizama u borbi protiv korupcije. Težimo ka stabilnom i efikasnom političkom sistemu koji će osigurati jednakost svih građana i konstitutivnih naroda koji žive u Bosni i Hercegovini“.¹²³

3. Od negacije BiH do zahtjeva za povratak Republike

Evo rezimea divergentnih stranačkih stavova o viđenju sadašnjosti i budućnosti bh. države. Pregled obuhvata i sažeta viđenja stranaka reforme Ustava Bosne i Hercegovine.

3.1. Za Dejtonsku BiH

Narodni demokratski pokret, Srpska demokratska stranka i Partija demokratskog progresa su izričito za dejtonsko ustavno uređenje Bosne i Hercegovine. Dakle, za Ustav BiH kojem su u

¹¹⁹ <http://www.prvimart.ba/vijesti/domovina> (očitanje 02. 10. 2014).

¹²⁰ *Ibid*, s. 4.

¹²¹ <http://eizbori.ba/sda-hdzbih-pdp-hdz-1990-sds-potpisuju-zajednicku-izjavu> (očitanje 10. 09. 2014).

¹²² *Ibid*, s. 1.

¹²³ *Ibid*, s. 2.

osnovi dva entiteta i tri konstitutivna naroda s neupitnim statusom Republike Srpske u sadašnjim granicama.¹²⁴

Također i za SNSD je Ustav BiH jedna od opcija, s tim što najavljuje akciju na ukidanje nekih institucija na razini BiH koje nisu opravdale svoju ulogu, odnosno povrat najvećeg dijela nadležnosti države za koje smatra da su date BiH pod pritiskom a pripadaju entitetima. Milorad Dodik čak smatra da se to može riješiti izmjenama Ustava RS kojim bi se regulisala materija koja se tiče državnog ustava, što je pravno neutemeljeno.¹²⁵ I DNS i SDS smatraju da prenesene nadležnosti, koje nisu zasnovane na Ustavu RS-a i one koje nisu opravdane i nisu održive, da ih treba vratiti u nadležnost tog entiteta.¹²⁶

SNSD i SDS bez uporišta, odnosno bez pozivanja na uporište u Ustavu BiH, naglašeno ističu državotvornost Republike Srpske. Obje stranke se zalažu za jačanje autonomnosti tog entiteta na unutrašnjem i međunarodnom planu.¹²⁷ O državotvornosti RS-a govore i DNS i PDP¹²⁸

Uočljiva je i česta upotreba termina „državna zajednica“ kao oznaka za BiH u programima stranaka sa sjedištem u RS-u iako takva formulacija ne postoji u Ustavu BiH. U tom smislu, sve ključne stranke iz RS-a upotrebljavaju za državne institucije termin „zajedničke institucije“ iako ni ovaj pojam nema rang ustavnog pojma budući da Anex 4 nedvosmisleno govori o „institucijama države“.¹²⁹

Formulacije „državna zajednica“ i „zajedničke institucije“, uz istodobno nazivanje entiteta RS državotvornim, u službi je nastojanja da se dokaže navodni državotvorni kontinuitet Republike Srpske i ospori kontinuitet države Bosne i Hercegovine. Politička sugestija je da je bh. država nastala tek u Daytonu i to dogovorom dva, navodno, državotvorna entiteta.

3.2. Za (kon)federalnu BiH

Hrvatska demokratska zajednica BiH i Hrvatska demokratska zajednica 1990 su za federalizaciju bh. države. Hrvatska demokratska zajednica BiH se zalaže za Bosnu i Hercegovinu sa četiri federalne jedinice od kojih bi jedna bila Distrikt Sarajevo, jedinicama lokalne uprave i samouprave. Hrvatska Demokratska Zajednica 1990 je za složenu, decentralizovanu državu u kojoj se poštuje trodioba državne vlasti i afirmira razvoj lokalne samouprave.¹³⁰

U više mogućnosti koje vidi za BiH, SNSD je za konfederalnu Bosnu i Hercegovinu ili čak uniju dvije-tri republike.¹³¹

Za PDP su moguće samo one ustavne promjene o kojima se dogovore sva tri konstitutivna naroda. U tom sklopu, PDP je prihvatljiva i asimetrična multinacionalna federacija sa dvije ili

¹²⁴ Kako je gore navedeno (Usp. pod 2.12, 2.13. i 2.14).

¹²⁵ Usp. pod 2.11.

¹²⁶ Usp. pod 2.12 i 2.13.

¹²⁷ Usp. pod 2.11 i 2.13.

¹²⁸ Usp. pod 2.12 i 2.14.

¹²⁹ Usp. pod 1.11 - 2.14.

¹³⁰ Usp. pod 2.8 i 2.9.

¹³¹ Usp. pod 2.8 i 2.9.

više federalnih jedinica, ali da se zadrži postojeći teritorijalno-politički i administrativno-pravni odnos RS i FBiH.¹³²

3.3. Za disoluciju BiH

Savez nezavisnih socijaldemokrata je i za disoluciju bh. države i Republiku Srpsku kao samostalnu državu. Dodik je tako u intervjuu za Jutarnji list pojasnio da Bosna i Hercegovina nema budućnost, da njome niko nije zadovoljan i da, prema tome „tu državu treba ukinuti“.¹³³

3.4. Za Republiku BiH

Za povratak republikanskog oblika državnog uređenja Bosne i Hercegovine su SDA, Stranka za BiH i BPS.¹³⁴

Za SDA, Republika Bosna i Hercegovina je dugoročan cilj, a bila bi uređena sa tri razine vlasti – državna, regionalna i lokalna.¹³⁵ Stranka za BiH takođe predviđa regionalnu i lokalnu autonomiju i decentralizaciju državnih službi. BPS je za građanski princip uređenja države i ekonomsko-socijalne regije.¹³⁶

3.5. Ustavne reforme

Socijaldemokratska partija i Stranka za bolju budućnost, smatraju da ustavne reforme treba provoditi kroz proces integrisanja u Evropsku uniju.¹³⁷ Demokratska Fronta smatra da su validne ustavne promjene moguće samo putem dijaloga i opštim političkim dogovorom.¹³⁸

Socijaldemokratska partija je za jedinstvenu, funkcionalnu i multietničku državu čija se konsolidacija može postići kroz konsenzus o ubrzanom pristupanju EU.¹³⁹ Stranka za bolju budućnost se zalaže za očuvanje teritorijalnog integriteta BiH, kao nedjeljive države ravnopravnih naroda, bez spominjanja građana i etničkih manjina.¹⁴⁰

U DF-u smatraju da samo opšteprihvaćen ustavni model može garantirati jačanje države. Viđenje ove stranke o uređenju bh. države sadržano je u formulaciji „Bosni i Hercegovini je potreban efikasan, značajno jeftiniji i upravljiv državni aparat s jasno podjeljenim ovlastima između države, regija i općina“, uz zalaganje da se općinama daju veće ovlasti. Dakle, DF je za regionalizaciju, a ne entitete, ali je nejasno u kom državnom obliku. Inače, DF je izričito protiv novih entiteta.¹⁴¹

¹³² Usp. pod 2.14.

¹³³ Kako je gore navedeno (usp, pod *Ibid*, 2.11).

¹³⁴ Usp. pod 2.1, 2.3 i 2.4.

¹³⁵ Usp. pod 2.1.

¹³⁶ Usp. pod 2.3.

¹³⁷ Usp. pod 2.6 i 2.2.

¹³⁸ Usp. pod 2.7.

¹³⁹ Usp. pod 2.6.

¹⁴⁰ Usp. pod 2.2.

¹⁴¹ Usp. pod 2.7.

Stranke sa sjedištem u RS-u nemaju ništa protiv izmjena ustavnog poretka u dijelu koji se tiče Federacije BiH, ali da to ne utiče na status i cjelovitost RS-a.¹⁴² Narodna stranka radom za boljitak se zalaže za ukidanje kantona.¹⁴³ Za radikalne političke reforme je A-SDA, ali ne navodi kakve.¹⁴⁴

Sve ključne stranke se slažu da se ustavnim promjenama provede odluka Evropskog suda za ljudska prava u slučaju Sejdić-Finci. Doduše, sa različitim pristupom toj realizaciji.¹⁴⁵

4. Odnos prema državnim institucijama

Mogu se izdvojiti i stavovi stranaka o pojedinim državnim institucijama. Najviše riječi bilo je o Predsjedništvu BiH i pravosudnom sistemu.

4.1. Parlamentarna skupština

Slijedom opredjeljenja za republikansko uređenje i regionalizaciju države, Stranka za BiH smatra da državni parlament treba da ima Gornji dom u kojem bi bile zastupljene regije i Donji dom u kojem bi proporcionalno bili zastupljeni građani.¹⁴⁶ Bosanska patriotska stranka je za uvođenje Doma regija umjesto Doma naroda.¹⁴⁷

Demokratska fronta je za to da ostane Dom naroda ali da bude dostupan svim etničkim grupacijama, s jasno definisanim vitalnim nacionalnim interesima. Pri tom, DF naglašava da ta kolektivna prava ne smiju biti iznad zajedničke volje građana BiH koja se izražava u Predstavničkom domu državnog parlamenta.¹⁴⁸

Zalažući se za prioritarno ustavno rješavanje slučaja Sejdić-Finci, PDP predlaže da se u Dom naroda državnog parlamenta omogući izbor jednog Srbina iz FBiH i po jednog Bošnjaka i Hrvata iz FBiH.¹⁴⁹

Srpska demokratska stranka se zalaže za parlamentarnu kontrolu spoljne politike.¹⁵⁰

4.2. Predsjedništvo

Zamjenik predsjednika SDA i kandidat za člana Predsjedništva BiH Bakir Izetbegović se nada da će buduća tri člana kolektivnog šefa države biti dio grupe političara koji će zemlju izvući iz začaranog kruga nepovjerenja, prepucavanja i populizma.¹⁵¹

¹⁴² Usp. pod 1.11-1.14.

¹⁴³ Usp. pod 2.10.

¹⁴⁴ Usp. pod 2.5.

¹⁴⁵ Usp. pod 2.1-2.14.

¹⁴⁶ Usp. pod 2.3.

¹⁴⁷ Usp. pod 2.4.

¹⁴⁸ Usp. 2.7.

¹⁴⁹ Usp. pod 2.14.

¹⁵⁰ Usp. pod 2.13.

¹⁵¹ Usp. pod 2.1.

Voda HDZ BiH Dragan Čović, takođe kandidat za Predsjedništvo BiH siguran je da će u tom organu vladati kolegijalan odnos, koji će omogućiti uravnoteženja stavova u spoljnopolitičkim pitanjima. Čović misli da bi oko NATO-a moglo biti više problema, ali ne i oko integracije u Evropsku uniju. Zanimljivo, Čović smatra rješavanje hrvatskog nacionalnog pitanja u BiH segmentom vanjske politike unutar europskog projekta.¹⁵² Hrvatska demokratska zajednica 1990 posvetila je u kampanji veliku pažnju Predsjedništvu BiH, posebice zbog činjenice da se njegov čelnik Martin Raguž kandidovao za člana. Raguž traži da Predsjedništvo u potpunosti ostvaruje svoje ustavne nadležnosti i obaveze što nije bio slučaj do sada. Naime, taj izvrši državni organ, mada je to ustavno dužan, nije se bavio, osim sasvim sporadično, najvažnijom spoljnopolitičkim segmentom – evroatlanskim integracijama. Otud lider HDZ 1990 u prvi plan upravo stavlja tu temu, ali naglašava i ulogu Predsjedništva u odlučivanju o mandataru Vijeća ministara BiH i budžetu. Raguž se zalaže da kolektivni šef države bude organ koji će kreirati pozitivnu političku atmosferu i inicirati koordinaciju sa Parlamentom i Vijećem ministra BiH na strateškim vanjskopoličkim prioritetima.¹⁵³

Kandidatkinja koalicije za SNSD/DNS/SP za srpskog člana Predsjedništva BiH Željka Cvijanović smatra da se u tom državnom organu može mnogo uraditi za interese Republike Srpske „ali nikad na štetu dugih“. Ukazujući na važe nadležnost kolektivnog šefa države i mimo vanjske politike, Cvijanović upozorava na veliku ulogu kod donošenja budžeta institucija BiH, ocijenivši da se taj novac troši na prilično pogrešan način.“¹⁵⁴

Ocjenjujući provedbu odluke strazburškog suda u slučaju Sejdić-Finci prioriternim zadatkom, za PDP su prihvatljivi i neposredna i posredna izbor članova Predsjedništva BiH, ali da budu dvije izborne jedinice - RS i FBiH.¹⁵⁵ Predsjednik PDP-a i kandidat za člana Predsjedništva BiH Mladen Ivanić smatra da unutar kolektivnog šefa države treba razgovarati o pitanjima u kojima se njegovi članovi ne mogu složiti već samo onom što ih može ujediniti u stavu.¹⁵⁶

Bosanska patriotska stranka je za to da umjesto Predsjedništva bude predsjednik Republike.¹⁵⁷

4.3. Vijeće ministara

U izbornim kampanjama Vijeće ministara BiH se spominje sporadično bez elaboriranja njegove ustavne pozicije. U okviru nastojanja da zaustavi jačanje državnih institucija, pa čak da se neke nadležnosti prebace na entitete, SNSD ukazuje da se broj ministarstava u Vijeću ministara BiH povećao sa izvornih tri na devet. Ali to nije moglo biti urađeno bez saglasnosti iz RS-a, uključujući SNSD koji tamo vlada devet godina.¹⁵⁸

¹⁵² Usp. pod 2.8.

¹⁵³ Usp. pod 2.9.

¹⁵⁴ Usp. pod 2.11.

¹⁵⁵ Usp. pod 2.14.

¹⁵⁶ Usp. pod 2.14.

¹⁵⁷ Usp. pod 2.4.

¹⁵⁸ Usp. pod 2.11.

4.4. *Pravosudni organi*

Stranka demokratske akcije traži usklađivanje Ustava sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda i dodatnim protokolima, i uvođenje Vrhovnog suda BiH. Ona se zalaže za nezavisnost pravosuđa i usklađenost zakona i sudske prakse u BiH. Iz SDA se tvrdi da će odlučno spriječiti da se policija i tužilaštvo stave pod političku kontrolu.¹⁵⁹

Bosanska patriotska stranka je za nezavisnost i depolitizaciju sudstva i policije, od kojih se traži stručnost i visoka moralnost.¹⁶⁰

Socijaldemokratska partija smatra da VSTV BiH treba da bude ustavna kategorija i zalaže se za uticaj izvršene i zakonodavne vlasti u toj oblasti, tačnije u izboru tih državnih organa. Također, SDP je za uvođenje Vrhovnog suda BiH da bi se, uz ostalo, standardizovala sudska praksa u zemlji.¹⁶¹

Stranka nezavisnih socijaldemokrata je posebno kritičan prema pravosudnim organima na državnoj razini. Tako Dodik poručuje da reformom svog Ustava Republika Srpska mora štiti svoj pravni sistem i odbija primjenu bilo kakvih aktivnosti zajedničkih institucija BiH za koje, kako on tvrdi, nisu nadležne, kao što su Tužilaštvo i Sud BiH.¹⁶²

4.5. *Ostale institucije BiH*

Nastojeći da vrati RS i BiH na prve postdejtonske dane, SNSD navodi da umjesto „samo pet zajedničkih organa i institucija“ sada ima 70 institucija, te da RS-u treba vratiti najveći dio nadležnosti i da, u vezi s tim, treba izvršiti preraspodjelu troškova na nivou države u korist entiteta.¹⁶³ Demokratski narodni savez takođe traži da se institucije na razini države (direkcije, agencije, zavodi, komisije) koje su, po mišljenju te stranke, neustavno i nezakonito osnovane ili nisu opravdale povjerenje, moraju ukinuti.¹⁶⁴ I SDS zahtjeva da se poništi, navodno, nelegalno i nedemokratsko delegiranje nadležnosti RS-a na „nivo zajedničkih institucija i organa državne zajednice“.¹⁶⁵

5. **Zaključak**

Odnos prema državi Bosni i Hercegovini, njenim institucijama i ustavnoj reformi nisu bili naglašeno prisutni u izbornoj kampanji. Jedino je Milorad Dodik insistirao na odnosu entiteta Republika Srpska i države Bosne i Hercegovine. Opozicione stranke su se usredsredile na nekompetentnost i neuspjehe vladajućih garnitura, na loše ekonomsko-socijalno stanje, korupciju, kljentizam i nepotizam. Stranke koje politiku temelje na nacionalnoj retorici i ovaj put su težište stavile na ugroženost i zaštitu svojih etničkih grupacija.

¹⁵⁹ Usp. pod 2.1.

¹⁶⁰ Usp. pod 2.4.

¹⁶¹ Usp. pod 2.6.

¹⁶² Usp. pod 2.11.

¹⁶³ Usp. pod 2.11.

¹⁶⁴ Usp. pod 2.12.

¹⁶⁵ Usp. pod 2.13.

Moglo bi se reći da su SNSD-u i Dodiku minimalnu prevagu u nadmetanju sa Savezom za promjene donijele upravo teze o ugroženosti RS-a i Srba od centralističko-unitarističkih namjera Bošnjaka, o štetnosti bh. države po RS, neodrživosti Bosne i Hercegovine i pravu na državnu samostalnost Republike Srpske.

Isto tako, s dosta sigurnosti može se ocijeniti da su HDZBiH i njegov čelnik Dragan Čović nadmoćno pobijedili HDZ 1990 i Martina Raguža, stavljanjem u prvi plan tezu o nužnosti ustavnih i zakonskih promjena koje treba da obezbjede ustavnu i političku ravnopravnost bh. Hrvata, ugroženih majoritetom druga dva naroda, a posebice bošnjačkom većinom. HDZ 1990 i njegov lider Raguž su i dobro prošli, jer su hrabro u vrh izbornih ciljeva stavili neupitnu bosanskohercegovačku i euroatlantsku orijentaciju i jačanje pozicije bh. države, zalažući se za stvaranje pozitivnog političkog ambijenta umjesto politike stalne konfrontacije.

Za vjerovati je da su SDA-u glasove, uz druge elemente, donijele antibosanskohercegovačka i anti-bošnjačka retorika Dodika i Čovićevo insistiranje na opasnosti od bošnjačke većine, uz težnju za posebnim entitetom za Hrvate.

Za izborne rezultate drugih ključnih stranaka (njihov uspjeh ili neuspjeh) nije određujući bio odnos prema državnom uređenju i ustavnoj reformi. Glasači su se prema tim strankama opredjeljivali, prije svega, polazeći od slabijih privrednih rezultata, enormne nezaposlenosti, posebice među mladima, siromašenja sve većeg broja stanovništva, korumpirane, klijentelističke, nepotističke i socijalno bezosjećajne vlasti.

Pregled stavova ključnih stranaka prema državi i njenim institucijama svjedoči o suprotnim političkim viđenjima sadašnjosti i perspektive Bosne i Hercegovine. S jedne strane, te su razlike uočavaju po kriterijumu pripadnosti entitetskoj izbornoj bazi, a s druge, sasvim različito viđenje ustavnog uređenja slijedi po načelu pripadnosti etničkoj političkoj skupini. Stranke sa sjedištem u Republici Srpskoj su izrazito monoetnički određene i zalažu se za dejtonsku strukturu BiH uz minimalne reforme Ustava BiH. Kao alternativa navodi se konfederalizacija i raspad bh. države (SNSD). Stranke koje imaju uporište u hrvatskom biračkom tijelu teže federalnoj BiH. A stranke koje zavise, prije svega, od bošnjačkih glasova zagovaraju povratak na republikansko uređenje Bosne i Hercegovine, s decentralizacijom vlasti na pokrajine i lokalnu samoupravu.

Bitni su i stranački stavovi o integraciji bh. države u Evropsku uniju i NATO, što je od sudbinske važnosti za budućnost zemlje. Može se govoriti o konsenzusu kada je riječ o pristupanju EU, uz uslov stranaka iz RS-a da to ne povlači dalje snaženje državne vlasti na račun entiteta. Oko NATO-a su opredjeljenja sasvim suprotstavljena. Stranke sa sjedištem u Sarajevu i Mostaru su bezrezervno za što brži ulazak u Sjevernoatlantski pakt, a one stacionirane u Banjoj Luci uslovljavaju priključenje NATO-u opredjeljenjem Srbije, pa, čak traže i demilitarizaciju Bosne i Hercegovine (SDS).

U Predsjedništvu BiH su nakon izbora uslijedile dvije bitne izmjene. Umjesto člana iz SDP-a (kasnije osnivača i lidera DF-a) Željka Komšića, sada je čelnik HDZ BiH Dragan Čović, a umjesto Nebojše Radmanovića iz SNSD-a predsjednik PDP-a i kandidat Saveza za promjene Mladen Ivanić. S obzirom na ingerencije Predsjedništva ovakve promjene su važne. Bitno je da su u Predsjedništvu tri lidera koalicije koja treba da čini okosnicu buduće državne vlasti (SDA, HDZBiH, Savez za promjene).

U Predstavničkom domu nisu više Stranka za BiH i Narodna stranka Radom za boljitak. Umjesto njih, tu su Demokratska fronta, Bosanskohercegovačka patriotska stranka i, iznenađenje, A-SDA. Demokratska fronta je preuzela većim dijelom poziciju SDP-a, a moglo bi se reći da je Stranka za bolju budućnost zauzela mjesto nekad snažne Stranke za BiH.

Sve u svemu, osnovne pozicije u nadmetanju opcija za ustavno uređenje države Bosne i Hercegovine nisu izmijenjene.

Izvjescu najavu promjena u međustranačkim odnosima i poboljšanju političkog ambijenta u zemlji, donosi dokument „Programski principi za djelovanje zakonodavne i izvršne vlasti u Bosni i Hercegovini u mandatnom periodu 2014-2018. godina“ koji su potpisali SDA, DF i članice Saveza za promjene (SDS, PDP i NDS). Uz ostalo, stranke su se obavezale na „provedenje konkretnih političkih, institucionalnih, socijalnih i ekonomskih reformi na svim nivoima, koje će vlast učiniti funkcionalnom, stabilizirati ekonomiju i osigurati uslove za razvoj“. Takođe, stranke su opredjeljene za deblokiranje evroatlantskog integracijskog procesa (čime su stranke Saveza za promjene relativizirale svoje rezerve prema NATO-u), smanjenje javne potrošnje, oporavak i rast privrede i zapošljavanje, za efikasnu borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala.¹⁶⁶

Evropsku dimenziju koaliciji na razini BiH daje i činjenica da su u njoj četiri stranke (SDA, HDZBiH, SDS, PDP) koje su potpisale Zajedničku izjavu stranaka bliskih Evropskoj narodnoj stranci u Bosni i Hercegovini o evropskim vrijednostima, identitetu, socijalno-tržišnoj privredi i pravnoj državi, pod patronatom ENS-a.

Naredni izborni mandat mogao bi biti odlučujući za sudbinu države Bosne i Hercegovine. Suprotstavljene strateške stranačke intencije govore da će biti vrlo teško dolaziti do političkih rješenja koja bi bh. državu učinila više demokratskom, bezbjednijom, funkcionalnijom, pravno sigurnijom, odgovornijom, prosperitetnom i poželjnom za internacionalne integracije. Značajan pomak, dakako, nije moguć bez aktivnog učešća međunarodnih autoriteta. Ohrabruje utvrđivanje novog političko-ekonomskog pristupa Evropske unije Bosni i Hercegovini i regionu i, posebno, angažman Njemačke, u vezi s tim.¹⁶⁷

¹⁶⁶ http://www.slobodna-bosna.ba/vijesti/17294/evo_sta_su_dogovorili_lideri_sda_df_i_saveza_za_promjene.html (očitanje 09. 11. 2014).

¹⁶⁷ <http://www.slobodna-bosna.ba/vijesti/17294/evo-sta-su-dogovorili>.